

Arhivske zgrade u sjevernoj Hrvatskoj: uvjeti i mogućnosti

JASNA POŽGAN, DR. SC.

Viša arhivistica i voditeljica poslova obrade i vanjske službe, Državni arhiv za Međimurje, Štrigova 102, 40312 Štrigova, Republika Hrvatska
e-mail: jasnepozgan@yahoo.com, jasna.pozgan@dram.hr

Archive Buildings in the Northern Croatia: Conditions and Possibilities

ABSTRACT

In the attachment you can find the description of the situation regarding archive institutions in the northern Croatia on examples of the National Archive in Bjelovar, Varaždin and the National Archive of Međimurje. At first the situation regarding legislation and standards in relation to the buildings of institutions such as archives shall be demonstrated and after that the actual situation in which these institutions operate when performing their daily duties and activities.

Key words: archive, archive building, standards, law, Croatia, archive materials

Edilizia archivistica nella Croazia settentrionale: condizioni e possibilità

SINTESI

Nell'articolo si può trovare la descrizione della situazione delle istituzioni archivistiche nel nord della Croazia, sull'esempio dell'Archivio Nazionale a Bjelovar, Varaždin e dell'Archivio Nazionale di Međimurje. Dapprima verrà mostrata la situazione relativa alla legislazione ed alle norme relative agli edifici delle istituzioni archivistiche, e quindi la situazione reale in cui queste istituzioni operano nello svolgimento delle loro mansioni ed attività quotidiane.

Parole chiave: archivio, edilizia archivistica, standard, legge, Croazia, materiale archivistico

Arhivske zgradbe v severni Hrvaški: pogoji in možnosti

IZVLEČEK

Prispevek na primerih Državnega arhiva v Bjelovarju, Državnega arhiva v Varaždinu in Državnega arhiva za Međimurje opisuje stanje v arhivskih ustanovah v severni hrvaški. Najprej bo prikazano stanje na področju zakonodaje in standardov, ki se nanašajo na zgradbe institucij, kot so arhivi, nato pa bo prikazano dejansko stanje, v katerem te institucije delujejo še danes in izvajajo svoje vsakodnevne naloge in dejavnosti.

Ključne besede: arhiv, arhivska zgradba, standardi, zakonodaja, Hrvaška, arhivsko gradivo

Arhivske zgrade u sjevernoj Hrvatskoj: uvjeti i mogućnosti

APSTRAKT

U prilogu će biti opisana situacija u arhivskim ustanovama na području sjeverne Hrvatske na primjerima Državnog arhiva u Bjelovaru, Varaždinu i Državnog arhiva za Međimurje. Najprije će biti prikazano stanje što se tiče legislative i standarda koji se odnose na zgrade ustanova kao što su arhivi, a nakon toga bit će prikazano stvarno stanje u kojem navedene ustanove djeluju danas te obavljaju svoje svakodnevne obaveze i aktivnosti.

Ključne riječi: arhiv, arhivska zgrada, standardi, zakon, Hrvatska, arhivsko gradivo

1 Uvod

Razlog zbog kojeg sam odabrala ovakvu temu je činjenica da sam prilikom izbora teme imala pred očima svakodnevno stanje u kojem djeluju područne arhivske ustanove na području sjeverne Hrvatske, kao što su Državni arhiv za Međimurje, Državni arhiv u Varaždinu i Državni arhiv u Bjelovaru.

Tematika kojom će se baviti ovaj prilog je, uz povremene iznimke, rijetko bila predmet znanstvenog interesa i proučavanja. Od rijetkih dosad publiciranih radova koji se odnose na problematiku vezanu uz arhivske zgrade i standarde vezane uz njih, vrijedi spomenuti Z. Semlič-Rajh (2014)⁰, V. Pavliček (2000, 2001, 2004) te V. Premzl (2004). U navedenim radovima autori su se dotaknuli prvenstveno pitanja vezanih uz standarde oko izgradnje i opremanja zgrada arhiva, njihove funkcionalnosti s obzirom na važeću legislativu, kao i uloge zgrade arhiva u sveukupnom prostornom planiranju u urbanoj sredini.

U narednim poglavljima tematika će se najprije dotaknuti standarda i legislative vezane uz arhivske zgrade, a nakon toga stvarnih okolnosti u kojima naprijed navedene ustanove djeluju danas, kao i mogućnosti poboljšanja trenutne situacije.

2 Standardi i zakonodavstvo

Kao i ostale struke koje spadaju u područje kulture, tako je tijekom vremena i arhivska struka postupno razvila određene standarde koji se odnose na primarne poslove koji se obavljaju u arhivima (zaštita, obrada, opis, čuvanje), a koji su neminovno vezani uz osiguravanje određenih uvjeta reguliranih legislativom. Najvažniji uvjet, koji predstavlja *condicio sine qua non* za arhivsku struku, prvenstveno je prostor. Prostor je važan, kako zbog obavljanja primarnih zadataka koje arhivska institucija mora obavljati, tako i zbog njegove kulturne uloge značajne za širu javnost.

U pogledu standarda koji se tiču prostora, odnosno arhivskih zgrada, u referatu Z. Semlič-Rajh (2014) istaknuto je da zgrada mora biti projektirana tako da može izdržati opterećenje koje izaziva težina pohranjenog arhivskog gradiva, osigurati osjetljive mikroklimatske uvjete za različito gradivo koje se trajno čuva, funkcionalnu efikasnost, sigurnost, sigurnost i udobnost osoblja i korisnika te zaštitu od požara, vode i oštećenja uzrokovanih ljudskim čimbenikom. Prema Naputku za sveobuhvatno projektiranje, zgrada arhiva trebala bi imati radno okruženje koje je sigurno, zdravo, udobno, izdržljivo, estetski ugodno i pristupačno (*Whole Building Design Guide*; Semlič Rajh, 2014). U zgradi bi trebali biti smješteni uredi, prostor za konzervaciju/restauraciju, obradu arhivskog gradiva i spremišni prostor. Sve vrste arhivskih zgrada čija je namjena trajno čuvanje arhivskog gradiva morale bi obuhvatiti široki raspon prostorija namijenjenih i zaposlenicima i korisnicima. Te prostorije obuhvaćale bi:

- radne prostorije
- pomoćne prostorije za korisnike i posjetitelje (predvorje, kontrolne točke, garderobu, izložbeni prostor, sanitarne prostorije)
- pomoćne prostorije za djelatnike
- arhivska spremišta
- pristupni put (Semlič Rajh, 2014).

Budući da su arhivske zgrade namijenjene trajnom čuvanju arhivskog gradiva, morale bi biti spremne na razne prilagodbe koje se odnose na tehnologiju za čuvanje i manipulaciju gradivom, vrste medija, vanjske utjecaje (promjena klime), kao i potencijalnu promjenu uloge i funkcije ustanove. Podrazumijeva se da su arhivske zgrade uobičajeno različite te da svaka od njih predstavlja zasebnu arhitektonsku konstrukciju. Kod izgradnje arhivske zgrade presudni čimbenik predstavlja potreba svake arhivske ustanove. Postoje također standardi koji se tiču prostora i opreme za smještaj arhivskog gradiva, kao što su britanski PD 5454:2012 i ISO 11799:2003, a koji su detaljnije objašnjeni u izlaganju (Semlič Rajh, 2014).

Što se tiče legislative koja uređuje pitanje arhivskih zgrada u Republici Hrvatskoj, ona je implementirana u člancima 50. - 52. Zakona o arhivskom gradivu i arhivima (1997), odnosno detaljnije je propisana Pravilnikom o uvjetima smještaja, opreme, zaštite i obrade arhivskog gradiva, broju i strukturi stručnog osoblja arhiva u člancima 3. i 4. (2004). Članak 3. Pravilnika navodi: "Arhivi trebaju

imati primjeren prostor za smještaj gradiva, radni prostor i prostor za korištenje gradiva te trajan izvor sredstava za održavanje tih prostorija i opreme u njima“. Članak 4. Pravilnika navodi sljedeće: “Primjerenim prostorom za smještaj gradiva smatraju se objekti koji su:

- čvrste konstrukcije, građeni od nezapaljivih ili teško zapaljivih materijala
- udaljeni od proizvodnih i energetske postrojenja, opreme i vodova, skladišta i objekata kod kojih postoji povećana opasnost od požara, urušavanja, eksplozija, ispuštanja povećanih koncentracija štetnih tvari ili koji mogu biti cilj djelovanja u ratu
- smješteni unutar izgrađenog stambenog ili poslovnog područja, prometno povezani i lako dostupni vatrogasnim vozilima
- zaštićeni od prodora podzemnih i nadzemnih voda
- opremljeni vatrodobavnom i protupožarnim sustavom i opremom
- zaštićeni od pristupa neovlaštenih osoba“ (Pravilnik, članak 3., 2004).

3 Stvarno stanje i uvjeti

Što se tiče stvarne situacije koja se odnosi na prostorno pitanje, sve tri arhivske ustanove na području sjeverne Hrvatske (Državni arhiv Bjelovar, Državni arhiv Varaždin i Državni arhiv za Međimurje) djeluju u nenamjenskim, privremeno ili na određeni rok za potrebe arhivske djelatnosti, uređenim zgradama. Između ostalog potrebno je spomenuti da je zajedničko svim trima ustanovama da djeluju na dislociranim lokacijama te da unutarnja struktura prostora u zgradama (radni, spremišni prostor, prostor za korisnike), osim na primjeru Državnog arhiva za Međimurje, nije objedinjena u jednoj zgradi. Razlog tome bit će izložen na primjeru svih triju ustanova.

Državni arhiv u Bjelovaru utemeljen je 1961. godine kao regionalna ustanova za područje tadašnjih kotara Bjelovar, Daruvar i Križevci, odnosno čitave današnje Bjelovarsko-bilogorske županije, kao i pojedinih dijelova Zagrebačke, Koprivničko-križevačke i Virovitičko-podravske županije¹. Državni arhiv u Bjelovaru (tada Historijski arhiv Bjelovar) je u početku svog djelovanja dobio na korištenje pet prostorija u zgradi na glavnom gradskom trgu, koju je dijelio s Gradskim muzejom Bjelovar. Zbog potreba za spremišnim prostorom 1967. godine Arhiv dobiva nekoliko prostorija u susjednoj zgradi na glavnom gradskom trgu. Već iduće godine Arhiv dobiva na trajno korištenje cijelu zgradu, zajedno s tri dvorišne zgrade. Uređenje zgrade, koja je bila u lošem stanju, potrajalo je do 1984. godine kada je dovršena adaptacija. Zbog imovinsko-pravnih osoba Arhiv je tek 1994. godine u stvarnosti došao u posjed čitavog prostora². Početkom 2000-ih godina Državni arhiv Bjelovar ulazi u investicijski zahvat zbog povećanih akvizicija gradiva te je, uz financiranje od strane Ministarstva kulture i Bjelovarsko-bilogorske županije, izgrađeno moderno i namjenski građeno spremište kapaciteta 800 m², odnosno smještajnih kapaciteta 4000 dužnih metara gradiva. 2008. godine započete su radnje za osnivanjem Bjelovarsko-križevačke biskupije kojoj je bio potreban dodatni prostor, a kako je zgrada Arhiva bila uz crkvu sv. Tereze Avilske, Vlada Republike Hrvatske darovala je zgradu Arhiva i novo spremište budućoj, novoj biskupiji. Iseljenje iz radnih prostora i spremišta u glavnoj zgradi dovršeno je potkraj 2010. godine. Novo spremište je ostalo na korištenje Arhivu idućih 15 godina, do kada bi se trebalo riješiti pitanje prostora, odnosno izgradnje nove zgrade sa spremišnim prostorom³. Prema dostupnim izvorima, zgrada Državnog arhiva u Bjelovaru darovana je Zagrebačkoj biskupiji (odnosno novoj biskupiji), a zauzvrat se ista odrekla naknade dijela nacionaliziranog zemljišta u Zagrebu. Vrijednost zgrade Arhiva procijenjena je na 18,7 milijuna kuna (vidi Internet 1).

Državni arhiv u Varaždinu utemeljen je potkraj 1951. godine pod nazivom Arhiv grada Varaždina (kasnije Historijski arhiv Varaždin). Arhiv će svojom djelatnošću obuhvatiti šire područje (kotarevi Ludbreg, Ivanec, Koprivnica, Krapina, Čakovec, Prelog, Zlatar) te će odlukom Savjeta za nauku i kulturu NR Hrvatske od 27. svibnja 1957. postati mjerodavna ustanova za arhivsku službu na području kotara Čakovec, Varaždin, Koprivnica i Krapina. U razdoblju 1959. - 1962. godine Arhiv će osno-

1. Vidi internetsku stranicu Državnog arhiva Bjelovar. Dostupno na <http://dabj.hr/impresspage/hr/top/o-arhivu/povijest-ustanove> (preuzeto 19.5.2015); Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj. Narodne novine, 90/1992., 10/1997; *Pola stoljeća Državnog arhiva u Bjelovaru 1961. - 2011.*, 2011.

2. Te godine iselio je zadnji stanar iz zgrade.

3. Radni prostori ustanove nalaze se na dvije izmještene lokacije dodijeljene Arhivu od strane grada Bjelovara. Vidi: Državni arhiv Bjelovar. Dostupno na: <http://dabj.hr/impresspage/hr/top/o-arhivu/povijest-ustanove> (preuzeto 19.5.2015).

vati tri sabirna arhivska centra: Čakovec, Koprivnicu i Krapinu. Do 1964. godine Arhiv je sklopio ugovore o suosnivačkim odnosima s tadašnjim općinama Koprivnica, Novi Marof, Krapina, Zlatar Bistrica, Zabok, Stubica, Čakovec, Ivanec i Ludbreg. Državni arhiv Varaždin će u početku započeti djelovanje u zgradi "Žitnice" u sklopu Gradskog muzeja Varaždin. Pitanje prostorne problematike bit će riješeno tek dodjelom na korištenje zgrade Pavlinskog marofa i sjevernog krila Franjevačkog samostana Varaždin 1969. godine. Preuzete zgrade također su bile u prilično lošem stanju te je u narednim razdobljima bilo uloženo dosta novčanih sredstava radi osiguravanja optimalnih uvjeta za čuvanje gradiva. 1976. godine sjedište Arhiva je, nakon znatnijih investicijskih zahvata, preseljeno je iz zgrade "Žitnice" u Pavlinski marof. Zbog potrebe obavljanja arhivske djelatnosti, a prije svega budućih akvizicija gradiva, opet se postupno nametnulo pitanje prostorne problematike. Od početka 1990-ih do 2014. godine nuđena su i predlagana razna rješenja vezana uz prostor Arhiva: od vojarni bivše JNA, bivše Glazbene škole Varaždin, Zone male privrede u Jalkovcu pa do Ribnjaka uz Sveučilišni kampus uz rijeku Dravu, odnosno prostora vojarne u Optujskoj ulici (vidi Internet 2).

Prostorna problematika arhivskih sabirnih centara varaždinskog Arhiva našla je svoje rješenje ovisno o prilikama i mogućnostima. Arhivskom sabirnom centru Krapina je odlukom Narodnog odbora kotara Krapina 1961. godine dodijeljen dvorac obitelji Kulmer u Popovcu kod Krapine. Na navedenom objektu su u narednim razdobljima izvršeni investicijski zahvati radi stvaranja boljih fizičkih uvjeta za čuvanje arhivskog gradiva (sanacije, adaptacije...). Arhivski sabirni centar Koprivnica je od 1960-ih godina promijenio nekoliko lokacija. Od početka 1990-ih godina sjedište ASC-a je u prostoru "Oružane" u Koprivnici te je tamo smješten radni i spremišni prostor. Od 2001. godine ASC-u Koprivnica dodijeljen je podrumski prostor (spremište) od 200 m² na Trgu bana J. Jelačića (Hrelja, 2011). Zbog problematike povezane sa statikom unutarnjeg prostora u "Oružani", koja se pojavila u jesen 2014. godine, ASC Koprivnica je na godinu dana preseljen na novu lokaciju, tj. u prostor Pučkog otvorenog učilišta Koprivnica⁴. Arhivski sabirni centar Čakovec je zbog nepostojanja prostora za rad započeo djelovati 1961. godine u Prelogu. Arhivski centar Čakovec bio je smješten u prizemlju zgrade Općinskog suda u Prelogu, ukupne površine 150 m². 1962. godine ASC Čakovec će dobiti prostor u Starom gradu u Čakovcu te će do 1969. godine imati spremišni prostor u Prelogu i Čakovcu. Od 1969. godine će zbog loših uvjeta u Prelogu sve gradivo biti smješteno u Čakovcu. Zbog nedostatka spremišnog prostora i neodgovarajućih uvjeta počelo se tražiti nova rješenja u vezi s prostorom. 2000. godine je skupština Međimurske županije dodijelila Arhivu prostor stare zgrade Osnovne škole Štrigova u Štrigovi. Nakon izvršene adaptacije i opremanja tijekom 2001. i prve polovine 2002. ASC Čakovec je preseljen u Štrigovu te je od 2002. do 2008. godine djelovao kao Arhivski sabirni centar Štrigova za područje Međimurja u okviru Državnog arhiva Varaždin. 2007. godine je uredbom Vlade Republike Hrvatske osnovan Državni arhiv za Međimurje koji je započeo djelovati u jesen 2008. godine u zgradi dotadašnjeg ASC-a Štrigova kao novoosnovana arhivska ustanova⁵.

4 Upravljanje, održavanje, mogućnosti

Uzevši u obzir okolnosti opisane u prethodnom poglavlju, a koje se tiču lokacija arhivskih zgrada svih triju ustanova (Državni arhiv Bjelovar, Varaždin i Državni arhiv za Međimurje), potrebno je napomenuti da su sve tri javne ustanove financirane putem Ministarstva kulture kao osnivača sredstvima iz državnog proračuna. Što se tiče financiranja kulture, poznato je da je njen udio zastupljenosti u hrvatskom proračunu cca 1% BDP-a⁶ ili čak manje od toga.

Iz dostupnih podataka na mrežnim stranicama Ministarstva kulture Republike Hrvatske, od 2007. do 2014. godine varirao je iznos financiranja (stavka upravljanje i administracija) pa je, npr. 2007. godine iznosio 53 119 538 kuna, 2010. 70 432 230 kuna, a 2014. 65 216 936 kuna (vidi Internet 3). U navedenoj je stavci prosječni iznos sredstava po ustanovama, izuzevši Hrvatski državni

4. Navedeno rješenje oko prostora je privremeno, odnosno grad Koprivnica treba naći novi, primjereniji prostor za Arhivski centar. Preseljenje je izvršeno krajem prosinca 2014. godine. Informacije su mi proslijeđene od Ivane Posedi, voditeljice ASC-a Koprivnica, Državnog arhiva u Varaždinu.

5. O razvoju arhivske djelatnosti u Međimurju vidi: *Požgan, 2013*.

6. Podrazumijeva se bruto domaćeg proizvoda.

arhiv kao središnju ustanovu⁷, iznosio cca 1,5 - 2,5 milijuna kuna⁸, Od navedenih iznosa, 50-60% sredstava izdvaja se za plaće zaposlenog osoblja, a preostali dio za redovno poslovanje (plaćanje režija, sitna održavanja, nabavke i ostalo). Troškovi koji se odnose na same zgrade arhiva, a pokrivaju se iz redovnog poslovanja (električna energija, grijanje, čuvarska služba/protuprovalna i vatrodajna zaštita), iznose otprilike 30-35% iznosa sredstava⁹.

Prije spomenuti troškovi variraju od ustanove do ustanove te u Državnom arhivu u Bjelovaru i Varaždinu iznose otprilike iste ili možda i više vrijednosti¹⁰. Što se tiče investicijskih zahvata koji doprinose osiguranju optimalnih uvjeta potrebnih za čuvanje arhivskog gradiva, oni također variraju ovisno o stanju samih objekata, odnosno arhivskih zgrada. Tako je, primjerice, u zgradu Državnog arhiva za Međimurje od 2001. do 2014. godine u pogledu investicijskih zahvata i održavanja (adaptacija, sanacije, zamjene, opremanje) uloženo 3 525 000 kuna (vidi List Međimurje, 2002; Internet 3)¹¹. Državni arhiv Varaždin i Državni arhiv Bjelovar od 2007. do 2014. godine nisu, prema dostupnim podacima, poduzimali veće ili značajnije investicijske zahvate osim održavanja i opremanja zgrada (vidi Internet 3)¹².

Razlozi tome proizlaze prvenstveno iz neriješenih odnosa između jedinica lokalne samouprave i samih ustanova zbog nedostatka prostora, nepostojanja volje ili razumijevanja za potrebe arhivske ustanove, sveopće recesije i krize, kao i nepostojanja ili izostanka podrške od strane osnivača što se tiče lobiranja oko rješenja prostorne problematike arhivskih ustanova.

Uz to, jedinice lokalne samouprave najčešće imaju drukčije interese, odnosno rješavanju takve vrste problematike pristupaju selektivno, površno te ovisno o svojim potrebama i mogućnostima. Kao jedan od primjera za tu tvrdnju mogu navesti izgradnju sportskih dvorana prije 6-7 godina u 6 gradova na području Hrvatske.

Tako je, primjerice, grad Varaždin, uz Vladu Republike Hrvatske, bez problema participirao u izgradnji Sportske dvorane u Varaždinu za potrebe Svjetskog rukometnog prvenstva 2009. godine prema modelu javno-privatnog partnerstva. U izgradnju dvorane je privatni investitor Max Bogl Tehnobeton uložio 193 milijuna kuna, a za 25 godina će vrijednost objekta kroz isplaćene najamnine iznositi oko 700 milijuna kuna (Internet 4).

Zašto navodim taj slučaj kao jedan od primjera kako funkcioniraju jedinice lokalne samouprave? Prvenstveno zato što se navedena investicija dobrim dijelom financirala novcem poreznih obveznika te se tada smatrala dugoročno isplativom. S druge strane, javne ustanove poput arhiva prisiljene su tražiti razna ili privremena rješenja kako bi mogle obavljati svoju djelatnost koja, između ostalog, obuhvaća i ulogu arhiva lokalne i regionalne samouprave.

Uzevši u obzir sredstva koja su 2008./2009. godine na području Hrvatske utrošena za objekte poput sportskih dvorana, ukoliko se izradi neka kalkulacija ili procjena sredstava koja se s vremena na vrijeme ulažu u razne investicijske zahvate na objektima kao što su zgrade arhiva ili na objektima pod kulturnom zaštitom, može se uočiti da je državi isplativije da u nekom dužem razdoblju investira u izgradnju novih, namjenskih zgrada za potrebe arhivske djelatnosti. Taj bi iznos od 193 milijuna kuna sigurno mogao pokriti troškove izgradnje svih 19 arhivskih ustanova na teritoriju Republike Hrvatske u skladu s nekim smjernicama i standardima. Naravno, u takvom bi slučaju trebalo doći do suradnje između više strana: investitora, arhivske struke, konzervatora te arhitekata, što se podrazumijeva samo po sebi. S obzirom na trenutnu situaciju u državi, takav je scenarij teško izgledan. U najboljem se slu-

7. Procijenjeni iznos financiranja za HDA iznosi cca 10 - 15% od ukupnog iznosa u toj stavci pa je stoga ta ustanova izostavljena.

8. Navedene vrijednosti iznose ukupni iznos za redovnu djelatnost ustanova koja pokriva sredstva za plaće s doprinosima i materijalne troškove.

9. Procijenjena vrijednost dobivena je nakon uvida u Pismohranu Državnog arhiva za Međimurje. Iznosi se odnose na stavke poput električne energije, plina, troškova održavanja i čišćenja te čuvarske službe u ukupnoj vrijednosti.

10. Početkom svibnja tekuće kalendarske godine navedenim je ustanovama upućen upitnik o podatcima vezanim uz zgrade, na koji dosad nije stigao odgovor.

11. Podaci su obuhvatili i sredstva koja su uložena u zgradu tadašnjeg Arhivskog centra u Štrigovi, Državnog arhiva u Varaždinu 2001. - 2002., odnosno 2007. godine.

12. Državnom arhivu u Varaždinu je 2011. odobreno investicijsko održavanje u iznosu od 200 000 kuna, a 2012. opremanje u iznosu od 70 000 kuna.

čaju možemo nadati jedino donošenju neke srednjoročne strategije razvoja arhivske djelatnosti te, u tom kontekstu, planiranja rješavanja prostorne problematike arhivskih ustanova uz podršku struke (Hrvatsko arhivsko vijeće) i mjerodavnih institucija (Ministarstvo kulture, Vlada RH). Naravno, po-drazumijeva se i da takve strategije povlače za sobom promjene u zakonodavstvenom okviru, kao i senzibilizaciju šire javnosti. Isto tako, ne treba isključiti mogućnost apliciranja prema sredstvima iz fondova Europske unije, ukoliko bi se s obzirom na članstvo u Uniji pristupilo takvim investicijama u budućnosti. Arhivske ustanove čuvaju memoriju čitavog društva za buduće generacije, odnosno u sadašnjim okolnostima i memoriju jedne od 28 članica Europske unije.

5 Zaključak

Svaka struka, pa tako i arhivska, ima svoje smjernice i standarde prema kojima obavlja svoje zadatke, a koje su neizbježno vezane uz osiguranje određenih uvjeta. Među najvažnije uvjete koji se tiču arhivske struke ubrajamo prostor, koji ima dvostruku funkciju: onu primarnu, koja se tiče zaštite arhivskog gradiva, i onu šireg značenja, koja determinira njegovu ulogu u društvu i široj zajednici. Na teritoriju Republike Hrvatske, s iznimkom jedne namjenski izgrađene zgrade za potrebe arhivske službe (Državni arhiv u Karlovcu), sve ostale institucije, uključujući Hrvatski državni arhiv, djeluju u nenamjenskim, trajno ili privremeno (za potrebe arhivske službe) preuređenim objektima koji su u znatnom broju zaštićeni kao kulturno dobro. Što se situacije na području sjeverne Hrvatske tiče, arhivske ustanove kao što su Državni arhiv u Bjelovaru, Državni arhiv u Varaždinu i Državni arhiv za Međimurje obavljaju arhivsku službu na svom području u nenamjenskim, adaptiranim objektima dodijeljenim na privremeno, odnosno trajno, korištenje. Uz iznimku Državnog arhiva za Međimurje, ostale dvije institucije djeluju u županijskim sjedištima, ali na više odvojenih lokacija, što znači da unutarnja struktura prostora nije objedinjena (radni, korisnički prostor, spremišni prostor) dok je Državni arhiv za Međimurje dislociran izvan županijskog sjedišta i smješten u općinskom sjedištu u Štrigovi, ali u jednoj zgradi. Takva situacija zahtijeva s vremena na vrijeme znatna investicijska ulaganja radi osiguranja optimalnih uvjeta potrebnih za čuvanje arhivskog gradiva koje također ima status kulturnog dobra. Ovisno od situacije do situacije i od financijskih sredstava za koje se pojedina ustanova uspijeva izboriti, svake kalendarske godine iste obavljaju arhivsku službu u takozvanim izvanrednim uvjetima kao, primjerice, trenutno Državni arhiv u Bjelovaru. Rješavanje pitanja prostorne problematike uređeno je Zakonom o arhivskom gradivu i arhivima prema kojem su područne arhivske ustanove ovisne o jedinicama lokalne i regionalne samouprave koje iz raznih razloga (nedostatak prostora, nepostojanje razumijevanja, kriza, manjak financijskih sredstava...) ponekad ne iskazuju susretljivost. S druge strane, privremena rješenja kao što su razni objekti dodijeljeni ustanovama iziskuju znatna financijska sredstva potrebna za ulaganje u prostor kako bi bili zadovoljeni zakonski uvjeti dok se, primjerice, novac proračunskih obveznika s vremena na vrijeme troši na trenutne projekte čija je svrsishodnost i isplativost upitna. Potrebno je od strane stručne javnosti i uz podršku mjerodavnih institucija izvršiti analizu, odnosno izraditi neku strategiju što se tiče sektora kulture u koju bi, naravno, bila uvrštena i arhivska djelatnost, a koja bi obuhvatila pitanje prostora. Istu strategiju bilo bi potrebno popratiti kalkulacijom financijskih troškova koji bi iz toga proizašli, no prije toga bilo bi shodno postepeno senzibilizirati širu javnost za problematiku arhivske struke, kao i promijeniti zakonodavstveni okvir u kojem arhivske ustanove trenutno djeluju. Sačuvano arhivsko gradivo čuva memoriju čitavog društva te je ujedno i dokaz nacionalnog identiteta.

Izvori i Literatura

Državni arhiv Bjelovar. Dostupno na: <http://dabj.hr/impresspage/hr/top/o-arhivu/povijest-ustanove> (preuzeto 19.5.2015).

Hrelja, Damir. (2011.). *Zapisi iz prošlosti*. Varaždin: Državni arhiv u Varaždinu.

Internet 1: <http://limun.hr/main.aspx?id=537290&Page=1> (preuzeto 19.5.2015).

Internet 2: <http://vecernji.hr/sveverozapadna-hrvatska/u-vojarni-drzavni-arhiv-umjesto-igla-i...> (preuzeto 20.5.2015).

Internet 3: www.min-kulture.hr/default.aspx?id=2538 (preuzeto 20.5.2015).

Internet 4: <http://dalje.com/hr-hrvatska/svecano-otvorena-sportska-dvorana-u-varazdinu> (preuzeto 21.5.2015).

List Međimurje, 22.10.2002.

Pavliček, Vida. (2000.). Arhivske zgrade u Hrvatskoj - stanje i problemi. U: *Arhivski vjesnik*, 43, pp. 137-146.

Pavliček, Vida. (2001.). Prostor kao prioritetno razvojno pitanje hrvatske arhivske službe. U: *Arhivski vjesnik*, 44, pp. 53-60.

Pavliček, Vida. (2004.). Arhivski prostor u Hrvatskoj - postojeće odredbe i stvarna kretanja. U: *Arhivski vjesnik*, 47, pp. 91-105.

Pismohrana Državnog arhiva za Međimurje, Financijska dokumentacija.

Pola stoljeća Državnog arhiva u Bjelovaru (2011.). Bjelovar: Državni arhiv u Bjelovaru.

Požgan, Jasna. (2013.). Razvoj arhivske službe na području Međimurja. U: Klasinc, P.P., Tatò, G. (ur.), *Atlanti*, pp. 197-203. Trieste: International institute for archival science of Trieste and Maribor, State archives of Trieste.

Pravilnik o uvjetima smještaja, opreme, zaštite i obrade arhivskog gradiva, broju i strukturi stručnog osoblja arhiva (2004.). Narodne novine Republike Hrvatske, br. 65.

Premzl, Vilibald. (2004.). Vloga in pomen arhivskih zgradb v urbanem okolju. U: *Atlanti*, pp. 168-172. Maribor: International institute for archival science of Trieste and Maribor.

Semlič-Rajh, Zdenka. (2014.). Standardi za opremu i prostore za smještaj arhivske građe: PD 5454:2012, PAS 198: 2012, ISO 11799:2003. U: Kožar A. (ur.), *Arhivska praksa*, pp. 160-169. Tuzla: Arhiv Tuzlanskog kantona.

Whole Building Design Guide . Dostupno na: http://www.wbdg.org/design/archives_records.

Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (1997.). Narodne novine Republike Hrvatske, br. 105.

Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (1992.). Narodne novine Republike Hrvatske, br. 90.

Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (1997.). Narodne novine Republike Hrvatske, br. 10.

SUMMARY

The archival service has marked its beginnings on the Croatian territory since the middle of the 20th century, respectively since the period after the World War II. The common points of the majority of archival institutions in Croatia are in their meagre beginnings of activity the issues of physical, personnel and legislative character. The National archive in Varaždin was founded in 1951 and soon became the institution of regional character which involved several regions (Podravina, Hrvatsko Zagorje, Međimurje) and accordingly founded in these regions its collection centers which performed primary archival activities. The institution itself in Varaždin was at first at the City Museum, and in 1969 it got its own facility where it still works today. The State Archive in Bjelovar was founded in 1961 and it soon became the institution of regional character (Podravina, Bilogora, Moslavina). The archive got its own facility in 1967 in which it worked until 2010 when it had to move, since according to the decision of the Croatian Government this facility has been allocated to the Zagreb Archdiocese (Bjelovar-Križevci diocese) in exchange for a fee from the nationalized land, consequently since then it has been working at several locations in Bjelovar. The National archive of Međimurje was founded in 2007 by an Act of the Government of the Republic of Croatia as archival institution for the Međimurje area, and operates from its beginnings displaced from Čakovec in Štrigova. Each profession including the archival has its own guidelines and standards according to which it performs its tasks, which are inevitably related to the certain conditions being insured. Among the most important conditions in relation to the archival professions is the space which has a dual function, the primary function related to the protection of the archives and the function of a broader meaning which determines its role in society and wider community. In the Republic of Croatia, with the exception of the building built for the purpose of the archival service (National archive in Karlovac), all other institutions including the Croatian National Archive in non-specialized, permanently or temporarily renovated buildings for the purposes of the archival service that are in significant number protected as cultural heritage. Regarding the situation in the Northern Croatia, the archival institutions such as the National Archive in Bjelovar, National Archive in Varaždin and the National Archive of Međimurje are performing archival services in its area in improper, adapted facilities provided for temporary, that is, permanent use. With the exception of the National Archive of Međimurje the other two institutions are operating in the county seats, but at several separate locations which means that the internal structure of the space has not been unified (working space, user space, storage space,) while the National Archive of Međimurje has been located in one building. The stated

situation requires some major investments from time to time as to ensure optimal conditions necessary for keeping the archival material which also has the status of the cultural heritage. Depending on the situation and financial resources which particular institution manages to obtain each calendar year, the same performs archival service in the so-called extraordinary conditions as for example the current National Archive in Bjelovar. Resolving the issue of space has been regulated by the Act on archival material and archives according to which the regional archival institutions depend on regional and local self-governments, which are due to various reasons (lack of space, lack of understanding, lack of financial resources, etc.) not exactly forthcoming regarding this matter. On the other hand, temporary solutions such as different objects being allocated to institutions require substantial financial resources necessary for investments into these places in order to meet legal requirements, while the taxpayers' money is from time to time being spent on current projects whose purpose and long-term cost effectiveness is questionable. It would be necessary that the experts with the support of relevant institutions perform an analysis, that is, make a strategy in relation to the cultural sector which would of course include the archival activity, and which would involve the issue of space. The same strategy shall be accompanied by the calculation of financial costs which would arise therefrom, but beforehand the broad public would have to be made aware of the problems of the archival profession and the legislative framework in which the archival institutions are currently operating shall be changed. The preserved archives preserve the memory of the whole society and it is also the evidence of the national identity.

Typology: 1.02 Review Article

Submitting date: 12.03.2015

Acceptance date: 09.04.2015